

12. Андрушко П.П. Об'єкт кримінально-правової охорони, об'єкт злочину, об'єкт злочинного посягання та об'єкт злочинного впливу: основний зміст понять та їх співвідношення. Адвокат. 2011. № 12 (135). С. 3–10.

УДК 343.9.1

ЛУКАШЕВИЧ С.Ю.

МОДЕЛЮВАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ЯК ПІДСТАВА УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Стаття присвячена окресленню проблем, пов'язаних із розробкою і реалізацією різних моделей системи протидії злочинності. Акцентується на єдності та взаємодії управління й організації в діяльності суб'єктів у цій сфері і базисної ролі моделювання в прийнятті управлінських рішень. Робиться висновок про перспективність використання методу моделювання та його ефективності в реалізації цих рішень у практичній діяльності правоохоронних органів.

Ключові слова: моделювання, системи протидії злочинності, управління і організація, управлінські рішення, кримінальні загрози, динаміка і структура злочинності.

В статье очерчены проблемы, связанные с разработкой и реализацией разных моделей системы противодействия преступности. Акцентируется внимание на единстве и взаимодействии управления и организации в деятельности субъектов в этой сфере и базисной роли моделирования в принятии управленческих решений. Делается вывод о перспективности использования метода моделирования и его эффективности в реализации этих решений в практической деятельности правоохранительных органов.

Ключевые слова: моделирование, системы противодействия преступности, управление и организация, управленческие решения, криминальные угрозы, динамика и структура преступности.

The article is devoted to the outline of the problems associated with the development and implementation of various models of crime prevention. The emphasis is on the unity and interaction of management and organization in the activities of entities in this area and the basic role of modeling in making managerial decisions. It is concluded that the use of the simulation method and its effectiveness in the implementation of these decisions in the practical work of law enforcement bodies is promising.

Key words: modeling, crime management systems, management and organization, management decisions, criminal threats, dynamics and the structure of crime.

Вступ. Сучасний стан криминологічних досліджень ставить на порядок денний необхідність наукової розробки проблем моделювання. Це пояснюється, насамперед, складністю і характером питань, вирішуваних під час аналізу протидії злочинності, структурою зв'язків, що вивчаються між її елементами, що зрештою формує основу для ухвалення ефективних управлінських рішень [1, с. 194].

Моделювання – це єдиний можливий і найраціональніший метод, який призводить до відшукування часток, які зв'язують між собою окремі явища. Використання моделей само по собі ще не є вирішенням проблеми, але без нього неможливо знайти вірний спосіб дії [2, с. 72].

© ЛУКАШЕВИЧ С.Ю. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криминології та кримінально-виконавчого права (Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого)

Під моделлю зазвичай розуміють аналог, метод, тип, систему, теорію, картину світу, інтерпретацію, алгоритм та ін. Особливо корисним цей метод буває тоді, коли безпосереднє вивчення об'єкта є неможливим. У кримінології це всілякі експерименти щодо впливу на злочинність із метою зниження її рівня [3, с. 137].

Розробка і реалізація різних моделей системи боротьби зі злочинністю здатні сприяти вирішенню завдань по впорядкуванню і компактному її опису, поданню об'єкту аналізу в більш простому й осяжному вигляді, виявленню змісту і характеру основних зв'язків і залежностей між елементами системи, чинниками зовнішнього середовища, а також кримінологічною діяльністю, прогнозуванню вірогідних станів процесів, що вивчаються, залежно від тих або інших змін у зовнішніх і внутрішніх контурах діяльності [4, с. 149].

Тобто очевидним стає те, що метод моделювання є необхідним складником у процесі організаційного забезпечення протидії злочинності та прийняття управлінських рішень.

Постановка завдання. Метою статті є визначення основних засад моделювання запобігання злочинності в їх розвитку, взаємозв'язку та взаємовпливу.

Питанням організаційного забезпечення діяльності правоохоронної системи загалом та підставам прийняття управлінських рішень у рамках здійснення діяльності з протидії злочинності зокрема приділялося чимало уваги. Так, цих питань торкалися у своїх роботах Г.А. Аванесов, Ю.М. Антонян, О.М. Бандурка, О.О. Білоусова, Я.І. Гілінський, І.Н. Даньшин, О.М. Джужа, А.П. Закалюк, В.В. Конопльов, М.О. Ларченко, О.М. Литвинов, А.С. Овчинський, Д.В. Слинко, О.Г. Фролова та ін.

Однак питання, що стосуються особливостей використання моделювання як універсального методу кримінологічного аналізу, який має виняткове пізнавальне значення, широкий арсенал можливостей, різнопланове поле застосування, нині є мало висвітленими в науковій літературі.

Результати дослідження. Загострення суперечностей у сучасному українському суспільстві призвело до значного росту кримінального насильства, що супроводжується соціальною напруженістю та занепадом моральності. Сучасна злочинність набуває принципово нових якостей. Тобто нинішні кримінальні загрози зумовлюють необхідність пошуку нових форм та методів запобігання злочинності в Україні. Одним із них є розробка і реалізація моделей системи протидії злочинності, які здатні сприяти вирішенню завдань із впорядкування і компактного її опису, представленню об'єкту аналізу в більш простому й осяжному вигляді, виявленню змісту і характеру основних зв'язків і залежностей між елементами системи, чинниками зовнішнього середовища, а також кримінологічною діяльністю. Але головне: моделювання відкриває шлях аналізу і розкриттю сутності явищ і процесів, прогнозуванню найвірогідніших станів, що вивчаються, залежно від тих або інших змін у зовнішніх і внутрішніх контурах діяльності [5, с. 75].

Саме моделювання є синтетичною формою елементарної логіки і загальнонаукових методів порівняння, аналізу, синтезу, аналогії та ін. Воно у своїй методичній частині є основним способом системного дослідження соціальної сфери [6, с. 89].

Основною відмінністю систем протидії злочинності від інших є те, що вони складаються з активних суб'єктів, які провадять цілеспрямовану діяльність відповідно до ухвалених управлінських рішень.

Для систем протидії злочинності характерною є можливість різноманітного розвитку, це зумовлено тим, що в них, як правило, існує не один, а кілька центрів прийняття управлінських рішень [7, с. 11, 15].

Рішення – це відповідна реакція на внутрішні та зовнішні впливи, які спрямовані на розв'язання проблем і максимальне наближення до заданої мети. А управлінське рішення – це сукупний результат креативного процесу (суб'єкта) та дій (об'єкта управління) заради розв'язання ситуації, або ж проблеми, що виникла у зв'язку з функціонуванням системи. Процес розробки і прийняття такого рішення, як правило, охоплює 7 стадій:

- аналіз ситуації і постановку мети;
- вибір і обґрунтування критеріїв ефективності та можливих наслідків;
- розгляд варіантів;
- вибір єдиної дії з низки альтернатив;
- кінцеве формулювання;
- формалізація та доведення до виконавців;
- організація виконання та контроль за виконанням.

Зрештою управлінські рішення розглядаються як основний вид управлінської діяльності, що забезпечує розв'язання управлінських задач.

Таким чином, управлінські рішення є продуктом наукового прогнозування з використанням методу моделювання, що в своїй сукупності дають змогу виробити найбільш ефективні заходи протидії злочинності.

Управлінські рішення як основний засіб впливу суб'єкта на об'єкт управління:

- розробляються на основі наукового пізнання об'єктивних умов розвитку суспільних процесів;

- формуються на основі певних принципів та вимог до їх прийняття;

- базуються на специфічних технологіях та організації розроблення і прийняття, з огляду на вимоги формальної логіки;

- передбачають досягнення окреслених цілей у визначені терміни та ефективне використання наявних ресурсів;

- програмують результати, які мають бути досягнуті через розподіл обов'язків, прав і відповідальності, що необхідні для реалізації поставленої мети [8, с. 13–14].

Вбачається, що використання методу моделювання доречно і доцільно на різних стадіях прийняття управлінського рішення. Саме моделювання запобігання злочинності у цьому разі виступає базисом і певною гарантією прийняття найбільш оптимальних управлінських рішень.

У сфері протидії злочинності, як і в інших сферах, управління та організація органічно поєднані між собою і прямо залежать одне від одного. Організаційні засоби (принципи, методи), які необхідні для здійснення процесу управління, концентруються у системі управління. Тому часто питання організації запобіжної діяльності повністю належать до сфери управління цією діяльністю.

Концепція організації системи протидії злочинності виходить із того, що управління пронизує всю організаційну діяльність наряду з централізованим управлінням цією сферою [9, с. 64].

Загальним об'єктивним критерієм того, що системі протидії злочинності варто кардинально змінити свою організаційно-управлінську структуру, є зростання показників і зміни у структурі злочинності [9, с. 74].

Сучасна злочинність набуває принципово нових якостей і трансформується з національних у міжнародні загрози криминологічній безпеці, переводячи їх у розряд глобальних. Вона характеризується високим рівнем і несприятливою динамікою та структурою. Тому відсутність єдиної моделі стратегії забезпечення криминологічної безпеки держави викликає особливу тривогу, адже вона слугуватиме гарантом дотримання ціннісних норм і установок, що визначають зміст та спрямованість суспільної свідомості і соціально-політичної думки.

Висновки. Практика наукових криминологічних досліджень дала змогу по-новому осмислити можливості методу моделювання. Використання математичних методів у процесі вирішення проблем, пов'язаних із підвищенням ефективності протидії злочинності, сприяє виявленню закономірностей і тенденцій у цій сфері.

Застосування логіко-математичних методів, зокрема моделювання, у дослідженнях сфери криминологічного забезпечення протидії злочинності має, безумовно, велике значення, є перспективним та продуктивним методом наукового аналізу тих чи інших явищ і, відповідно, є незамінним у подальшому прийнятті виважених і методично правильних управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Аванесов Г.А. Теория и методология криминологического прогнозирования. М.: Юрид. лит., 1972. С. 194.
2. Волкова В.Н., Денисов А.А. Основы теории систем и системного анализа: Учебник. СПб.: Изд-во СПбГТУ, 1997. 510 с.
3. Криминологія. Академічний курс / Кол. авторів; за заг. ред. О.М. Литвинова. К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. 538 с.
4. Литвинов О.М. Соціально-правовий механізм протидії злочинності в Україні (теоретичні та практичні засади): дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Дніпропетровськ, 2010. 430 с.
5. Бугель Н.В. Организационно-правовой механизм управления органами внутренних дел (системно-правовой и методологический анализ): дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.14. Санкт-Петербург. 2001. 360 с.
6. Лукашевич В.Г. Юнацький О.В. Моделювання у криміналістиці та пізнавальній діяльності слідчого: Монографія. К.: КНТ, 2008. 184 с.
7. Литвинов О.М., Бандурка О.М. Моделювання систем протидії злочинності. Вісник Криминологічної асоціації України. 2016. № 1 (12). С. 9–19.

8. Теорія прийняття рішень: підручник / За заг. ред. Бутка М.П. К.: «Центр учбової літератури». 2015. 360 с.

9. Бандурка О.М., Литвинов О.М. Стратегія і тактика протидії злочинності: монографія. Х.: НікаНова, 2012. 318 с.

УДК 343.98

НЕВГАД В.В.

**ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ ТА ПОТЕРПІЛОГО В КРИМІНАЛІСТИЧНІЙ
ХАРАКТЕРИСТИЦІ УМИСНИХ УБИВСТВ, ВЧИНЕНИХ СПОСОБОМ, ЩО Є
НЕБЕЗПЕЧНИМ ДЛЯ ЖИТТЯ БАГАТЬОХ ОСІБ**

У статті автором визначено та розкрито характерні риси осіб, які вчиняють умисні вбивства способом, що є небезпечним для життя багатьох осіб, а також потерпілих від цих злочинів. На підставі аналізу анкет, що були складені за результатами вивчення відповідних кримінальних проваджень, складено типовий соціально-психологічний портрет таких осіб. Встановлено, що в суттєвій кількості випадків ці злочини вчиняються особами, які мали досвід військової служби, служби в правоохоронних органах або досвід участі в бойових діях. Нерідко майбутні злочинці та потерпілі перед злочином сумісно вживають алкогольні напої. Визначено основну причину таких убивств – сварки на побутовому ґрунті.

Ключові слова: криміналістична характеристика, особа злочинця, особа потерпілого, кримінальне провадження, умисне вбивство, розслідування вбивств.

В статье автором определены и раскрыты характерные черты лиц, совершающих умышленные убийства способом, опасным для жизни многих лиц, а также потерпевших от данных преступлений. На основании анализа анкет, которые были составлены по результатам изучения соответствующих уголовных производств, составлен типичный социально-психологический портрет таких лиц. Установлено, что в существенном количестве случаев данные преступления совершаются лицами, которые имели опыт военной службы, службы в правоохранительных органах либо опыт участия в боевых действиях. Нередко будущие преступники и потерпевшие перед преступлением совместно употребляют алкогольные напитки. Определена основная причина таких убийств – ссоры на бытовой почве.

Ключевые слова: криміналістическа характеристика, личность преступника, личность потерпевшего, уголовное производство, умышленное убийство, расследование убийств.

In the article, the author identifies and reveals the characteristic features of those who commit intentional murders in a way that is dangerous to the lives of many people and victims of these crimes. Based on the analysis of survey based on the results of the study of relevant criminal proceedings, a typical socio-psychological portrait of such persons was compiled. There is determined that in a significant number of cases, the crimes are committed by persons who have experience in military service, law enforcement services, or experience in engaging in armed hostilities. Often prospective criminals and victims of crime co-use alcoholic beverages. The main cause of such murders is determined – quarrels on domestic soil.

Key words: criminalistic characteristic, identity of the criminal, identity of the victim, criminal proceedings, intentional murder, investigation of murders.